

(K)

Nevski Prospekt.

Tillsammans med en god vän, Paul Fischer, hade jag en söndag ätit lunch hos "Leiner", en restaurant, som ligger i hörnet av Nevski Prospekt och Mojkan. Detta var det populäraste matställe i dåvarande St. Petersburg och ville man jämföra denna restaurant med någon restaurant i Stockholm, så skulle det vara "Du Nord" vid sekelskiftet. Här samlades till lunch, middag och supé efter teaterbesök den bättre medelklassen, hela tyska kolonien och alla utlänningar, som för tillfället vistades i St. Petersburg. Min vän Paul var stamgäst här, han var "du och bror" med unge Leiner, och han hade också valt denna lokal för att fira sin sven-säxa några år tidigare. Deltagarna i denna fest, ett femtontal herrar, bland vilka även jag befann mig, talade ofta om den tillställningen. Leiners kök var berömt för sin goda mat, och den middag, som serverades den gången, var utsökt fin och raffinerad.

När vi den söndageftermiddagen, i bästa välmående och i god stämning, trädde ut på Nevski Prospekt

2

sken solen från en blåklar himmel, luften var varm, och en kompakt människomassa rörde sig långsamt på den breda trottoiren.

"Där mittemot, i första våningen, har vi det Engelska Magasinet av Druce", sade Paul, "en förnämlig affär."

"Jag känner den mycket väl", svarade jag. "För några år sedan gick jag dit för att köpa ett riktigt fint engelskt tyg till en redingote, och då sade affärsbiträdet, att firman hade eget skrädderi och att de gärna kunde sy kostymen åt mig. Jag gick med på det, och jag fick en kostym, som var den finaste jag någonsin haft. Sedan dess beställer jag alla mina kläder hos dem. [För övrigt så köpte jag där ofta det engelska barnmjölet "Mellins Food", vilket alla mina barn ha fått under ^{sina} sitt första levnadsår]."

Det väldiga hus, där det "Engelska Magasinet" befann sig och vilket omfattade hela kvarteret längs Mojkan, Nevski Prospekt och Stora Morskaja, ägdes av en av de allrarikaste köpmännen i St. Petersburg, Jelissejew. I flygeln mot Mojkan fanns en stor balsal och en teater. Här hade bl.a. den berömda ^{italienska} franska skådespelarskan Eleonora Duse, sina gästspel.

3

Man hade varit där även vid andra tillfällen. Nu frågade jag Paul, vad vi skulle göra med eftermiddagen.

"Jag föreslår, att vi ta oss en promenad längs Nevski Prospekt", svarade han. Och så började vi vår vandring längs den praktfulla avenyn i den ryska kejsarens ^{vår huvudstad} sköna residens.

På bron till vänster stannade vi för ett ögonblick och tittade mot ett grått hus vid kajen, den skolbyggnad, i vilken vi båda hade tillbringat en rad av våra skolår. Själva bron hette "Polizejski Most" - Polis-Bron. Av vilken anledning den hade fått sitt namn, vet jag inte. Någon poliestation fanns det i alla fall inte i närheten.

På den andra sidan av gatan, med huvudfaçaden mot Nevski Prospekt, låg Greve Stroganows palats. Grevarna Stroganow hörde till de rikaste adelsfamiljerna i Ryssland. Palatset var en ståtlig byggnad i tre våningar, med hela spegelglasfönster i alla våningar. Sådana fönster göras icke mer, men kommer man till London t.e., så kan man i trakten kring Regent Street och Piccadilly fortfarande finna förnäma gamla hus, där alla fönster äro av spegelglas. Detta äro minnesmärken från en svunnen tid, då det ej frågades,

vad det skulle kosta, när ett prakt- och stilfullt hus skulle byggas.

Vi hade inte gått många steg förrän vi stannade framför ingången till den Holländska Kyrkan.

"Har Du någonsin varit i Holländska Kyrkan", frågade jag Paul. "Inte! Jag har varit där två gånger. Första gången var det, när min gamle vän Jan Harmsen vigdes, och andra gången, när min bror Alexander firade sitt bröllop. Hans fästmö var holländska. (De hade båda varit anställda i samma firma - Neuscheller, sedan flyttades hela kontoret till gummifabriken "Tregolnik", och en vacker dag voro de förlovade.)"

I den Holländska Kyrkans hus såg man flera välkända affärer. Där hade Tenkate sin tobakshandel, von Velten sin Konsthandel och firma Bechli sin affär, där man sålde reseffekter, väskor och dylikt.

"Tenkates yngste son var klasskamrat med mig", sade jag, "och affären känner ^{jag}/av den anledningen, att min far köper där sina cigarrer. Jag själv förstår mig icke så mycket på cigarrer, ty jag röker litet, men på den tiden, när jag var i utlandet, brukade vi ynglingar, som bodde i samma pensionat, i Stockholm, Paris och London, gå ut om kvällerna för att dricka

5

ett glas punsch eller öl. Då satte man sin höga hatt på huvudet, tände en cigarr och kände sig väldeligen förnäm. Om man tänker, att en cigarr på den tiden i Stockholm kostade 7 öre, att man på ett förstklassigt café - t.e. Operacafeet - för en ringa penning kunde få kaffe och en flaska punsch, sitta hela kvällen och njuta av trevligt sällskap och lyssna till vacker musik, då skall man icke förvåna sig över, att den äldre generationen gärna tänker tillbaks på den tiden."

När man som vi, Paul och jag, infödda Petersburgare, vandrar längs Nevski Prospekt och kastar sina blickar genom butiksfönstren in i affärerna, så känner man dem alla, man känner även många av deras innhåvare. I Veltens konsthandel hade jag med min fru en gång köpt en vacker tavla, som sedan i många år hängde i mitt herrum. Alfons Velten var en morbror till min gamle vän Adolf Pingell. Dennes mor var född Velten.

"Här hos Bechli kan man få utsökta lädervaror", sade Paul, "litet dyrt kanske, men prima".

"Jag köper sällan någonting hos Bechli. Vi går mest till Treumann eller Alexander. Men jag känner familjen Bechli mycket väl. En dotter till Bechli är skolkamrat med min yngsta syster. Nyligen var hos

6

Tullanders en danstillställning och då hade min syster bjudit sina klasskamrater, bland dem flickan Bechli."

Vi korsade Stora Konjuschennaja och skulle säkerligen ha gått in i Junkers Bank, om det hade varit en vardag.

"Synd, att det är söndag i dag. Annars skulle vi ha kunnat hälsa på min svåger hos Junkers. Du känner väl, liksom jag, även många av hans kolleger: Weber, Winterfeldt, Jurow, Lange, Bühler. Den där Bühler har nyligen gift sig med en mycket förmögen flicka. Nu kommer han varje morgon till kontoret i egen kalesch, förspänd av två fullblodshästar, och unga frun är alltid med i vagnen."

I Joseph Fragette's nysilvervaruaffär med de förnåma skyltfönstren var man också så gott som hemma. Förvaltaren Ast var en gammal bekant. Det var han, som hade ordnat det för mig att komma in i affären vid tvenne särskilt högtidliga tillfällen. Första gången var det när kejsar Alexander den III's begravning ägde rum och det 3 kilometer långa sorgetåget gick förbi våra fönstren. Den andra gången var det kejsar Nikolaj II's bröllopetåg, som vi fick se.

7

Det var ståtliga skådespel, när trupperna bildade spallier längs hela vägen. För att varje regiment skulle kunna ta uppställning på de anvisade platserna, blevo gatorna tidigt avspärrade, och sedan defilerade de talrika kavalleriregimenten förbi våra fönster, alla i sina grannaste uniformer och på de underbart vackra hästarna.

Joseph Fraget's firma befann sig i den tyska St. Petrikyrkans hus. Denna kyrka var den största Lutherska kyrkan i staden. Den rymde 3.000 människor. Den hade två trubbiga torn och på platsen framför kyrkan stodo på höga granitsocklar bronsstatyer av apostlarna Paulus och Petrus. Altartavlan, Kristus på korset, var målad av den berömde ryska målaren Brüllov. Längs sidoväggarna voro de 12 apostlarna avbildade, inramade i förgyllda medaljonger.

Sedan vi med vännen Paul utbytt våra tankar om Petrikyrkan, fortsatte vi vår vandring. Men vi kommo icke långt. Paul hade ^{stannat} ~~stannat~~ tvärt. Han vände sig till mig och sade: "Nu gör vi ett uppehåll. Ingen får väl gå förbi restaurangen "Dominique". Protestera inte. Vi gör det fort. Bara ett glas öl och en "Ras-tigajtschik". Han smackde med tungan, och i nästa

8

ögonblick var vi framför baren och hämtade var sin seidel och den delikata "Rastigaj-pirogen". Lokalen var full med människor. Paul hade uttalat ett sanningens ord. Den genuine Petersburgaren kunde icke gå förbi denna restaurant utan att hoppa in, om bara för ett litet ögonblick som vi.

Avbrottet i promenaden blev icke långvarigt. Vi hade, utan att egentligen tänka på det, företagit en mönstring av Nevski Prospekts eleganta butiker och byggnader, och vi fortsatte den påbörjade vandringen.

När vi kom ut från "Dominique", tittade vi på de i hörnet upphängda montrerna med fotografier. Där såg vi fotografier av berömda skådespelarskor, societetsdamer, ministrar m.m. Montrerna tillhörde fotografen Pasetti, som hade sin atelier i samma hus.

"Är Pasetti italienare", frågade Paul.

"Nej", svarade jag, "han är egentligen jude, och han heter någonting helt annat. Jag skall berätta för Dig en historia, som man påstår en gång hänt hos honom. En vacker dag kommer en ung jude till honom, som, liksom Pasetti, utgav sig för att vara italiennare. Han hette Kordeles, men kallade sig Cor de Las. Han fick vänta en stund i väntrummet och beskådade

9

under tiden de på väggen upphängda fotografierna. Plötsligt får han se en fotografi från en smal, som han trodde, italiensk gata, där, som man ofta ser på italienska tavlor, tvätten var upphängd till tork tvärs över gatan från den ena sidan till den andra. I samma ögonblick kommer Pasetti för att be honom stiga in. Kordeles ställer sig framför fotografien och utropar: "Mia bella Italia". Pasetti mönstrar honom genom sina glasögon och frågar: "Är Ni också från Berditschew?" Tableau."

> På den andra sidan av Nevski Prospekt ^{han} hade pälshandlaren Mertens sitt hus, där förutom Mertens egen affär, den kända choklad- och konfektfabriken George Bormann hade en vacker försäljningslokal. Vid den tiden hade Bormann släpt ut en ny sort av karameller "Rakovyje Schejki" - "Kräftetjärtar" - och hela fönstret var övertäckt med dem. Borman lär ha tjänat pengar på den karamellen. Överhuvudtaget ansågs chokladen och konfekten från George Bormann, vid sidan av Krafft, vara de allrabästa. Nu måste man ju säga, att fabrikena Conradi och Landrin också hade förträffliga varor, och det berodde väl mer på den individuella smaken, vilken choklad folk

ansåg vara bäst. För övrigt kunde man på många konditorier i staden - hos Berin, Rabon, Ivanow och andra, finna utsökt fin konfekt, - dessutom tårter och bakelser, som i smaken ej stodo efter det finaste franska bakverket i Paris. Även kundservicen stod på en hög niveau. Hos Ivanov till exempel, i närheten av Marien Teatern, blev man alltid bjuden på de mest utsökta konfektsorterna. Vanligtvis stod där en kristallskål med den berömda körsbärskonfekten "Pjanaja Vischnja". Innehavaren kallade sig Ivanov, men han hette Sergej Ivanovitsch Schach-Nasarov. Hos Berin på Malaja Morskaja, blev man dessutom bjuden på saft och vatten. Detta hade min fru berättat, åberopande den tid, då flickorna i de övre klasserna från den Feldmannska flickskolan, som låg på samma gata, efter lektionerna gick dit för att äta de läckra bakelserna.

I våningen ovanför Bormanns affär hade bankfirman Wawelberg sina rymliga banklokaler.

Efter att ha korsat Malaja Konjuschennaja måste vi ovillkorligen göra halt framför juvelerare Tillanders ståtliga skyltfönster. Där voro de mest underbara smycken utställda, uteslutande med äkta

11

edelstenar. Stenarnas spel var bländande. Pärl -
colleer, ringar, örhängem med diamanter av alla
storlekar. Tillander berättade, att det hände
nästan dagligen, att fullkomligt främmande männi -
skor kom in i affären, frågade, hur mycket det ena
eller det andra smycket kostade - och köpte dem på
stående fot, oaktat priset, ibland mycket dyrbara
objekt. Tillander bodde på Malaja Konjuschennaja,
ej långt ifrån affären, och han hade för vana, att
om kvällarna i en liten handväska taga hem de mest
värdefulla smycken. Detta hade naturligtvis obser -
verats, och en kväll blev han på hemvägen över -
fallen av ett par män, som försökta röva åt sig
väskan. Trots sina 70 år höll Tillander väskan kramp -
aktigt fast, folk skyndade till hans undsättning,
och väskan räddades.

Nu vände vi med Paul den Tillanderska bu -
tiken ryggen och tittade över den öppna platsen
framför Kasanska Katedralen. Denna kyrka är byggd
i stil med Peterskyrkan i Rom, med pelargångar i
halvkrets på sidorna. Där stå 136 korintiska kolon -
ner. Framför kyrkan står statyer av fältherrarna
från kriget mot Napoleon - Kutusow och Barklay de toly.

Även inuti var kyrkan imponerande. Längs väg -
 garna voro 56 polerade 11 meter höga granitkolonner
 uppställda. Knappast någonstans i världen får man
 se så väldiga granitkolonner som i St. Petersburg.
 På platsen framför vinterpalatset står Alexander -
 Kolonnen av polerad granit, huggen ur en enda sten -
 block, 25 meter hög och 4 meter i diametern, med den
 stora bronsstatyn av ärkeängeln på krönet. Och sedan
 de imposanta monolithkolonnerna kring Isaaks-Kate -
 dralen, 48 stycken, 17 meter höga.

Jag själv har flera gånger varit i den Kasan -
 ska Katedralen. Jag minns en gång, det var under det
 rysk-japanska kriget, då jag hade gått in dit, och
 detta besök har särskilt inpräntats i mitt minne.
 Framför de stora helgontavlorna såg man många knä -
 böjda kvinnor, som stilla läste sina böner, förmod -
 ligen för sina i fjärran östern kämpande män.

De ryska kyrkorna ha hos mig efterlämnat ett
 outplånligt intryck för hela livet, och när jag ^{senare} under
 den tid, som låg mellan de båda världskrigen, hade
 tillfälle att från Sverige resa till de gamla öster -
 sjöprovinserna, sedermera de självständiga baltiska
 staterna, kunde jag icke gå förbi ryska kyrkor utan

att gå in. Det låg någonting mystiskt, hemlighets -
 fullt i atmosfären när man kom i kyrkan, även då,
 när det icke var gudtjänst. Luften var mättad av rö -
 kelse, framför helgonbilderna stodo höga kandelabrar
 med sina talrika brinnande ^{vax} ljus och framför dessa
 de alltid bedjande knäböjda kvinnorna. Varje steg
 av den inträdande hördes på stengolvet och genljöd
 i de höga valven. Man behövde icke stå länge för
 att förnimma, hur tankarna började samlas och hur
 omgivningen manade till andakt. Jag har i våra luth -
 erska kyrkor sällan upplevd ^{stämning} stämning, (däremot alltid
 i de ryska ortodoxa kyrkorna.)

Vi fortsatte med Paul vår vandring och höllo
 oss till den antagna ordningen. Framför varje större
 byggnad, framför varje skyltfönster av de otaliga
 eleganta affärerna stannade vi för att utbyta våra
 tankar och minnen. I hörnet av Jekaterininskij kanal
 hade Petersburgs Diskontobank sitt stora hus. Detta
 gav Paul anledning att säga, att numera de flesta
 affärsbankerna hade flyttat till Nevski Prospekt ,
 vilket var ett faktum. Därefter kom den Katolska Kyr -
 kans hus och ~~vså~~ så det hus, som tillhörde Hotel d '
 Europe. Här fanns det flera förnäma butiker: konst -

14

gjuteriet Wörfels affär och silversmeden Gratschevs. Den mest kända juvelerarfirman och silversmeden Faberget hade sina affärslokaler på Bolschaja Mor - skaja i ett eget hus, för övrigt ett av de förnämsta hus på den gatan.

På den andra sidan av Nevski Prospekt hade man här den så kallade Miljutin Rjad, en rad delikatessvaruaffärer, silvervaruaffärer och andra av hög standard, och så stadshuset "Gorodskaja Duma" med sitt torn. Av alla byggnader på Nevski Prospekt var Duman den minst vackra. ^{vi gick till} Men därefter kom den väldiga affärsanläggningen "Gostinij Dvor." Om denna av arkader omringade komplex av handelsbutiker skulle man kunna skriva en hel bok. Jag överlåter det åt någon annan. Jag vill bara nämna, att den hade en omkrets av ca 2 kilometer med façader åt 4 gator och cirka 150 affärer.

Och så kom vi till en av stadens centrala pulsådrar, "Bolschaja Sadovaja Ulitza". Tyskarna i St. Petersburg kallade gatan för "die Grosse Garten - strasse". De hade för övrigt omdöpt en hel rad av gator. Så kallades Konjuschennaja - die Stallhof - strasse, Goročovaja Ulitza - "die Erbsenstrasse o.s.v.

15

Detta med Erbsenstrasse lär ha varit ett stort miss -
förstånd. Ifrån början lär gatan ha fått sitt namn
efter en greve Garrach och kallades för Garrachova
Ulitz; så småningom förvanskades namnet "Garrach"
till "Goroch, och så kallades gatan för "Gorochovaja",
och eftersom det ryska ordet goroch betyder på tyska
"die Erbse", så kallade tyskarna slutligen gatan för
"die Erbsenstrasse".

I hörnet av Bolschaja Sadovaja och Nevski
Prospekt låg statsbiblioteket, en mycket stor bygg -
nad med facader åt tre gator. Huvudfacaden vette mot
Alexanderplatsen. Här låg också dramatiska teatern -
Alexander Teatern. Denna teater väckte hos oss många
minnen. Här hade vi varit otaliga gånger. Skådespelar -
namn som "Savina, Strelskaja, Davydow, Varlamov ,
hade för oss en särskild klang. I samma teater hade
under en lång rad av år den tyske teaterdirektören
Bock sina gästspel med de oförglömmeliga skådespelarna
Adolf Klein, Jenny Gross, Lotte Witt och många andra.
Framför teatern stod ett monument över kejsarinnan
Katarina II, en bronsstaty på en hög granitsockel,
omgiven av statsmän ur hennes regeringstid.

Under vår långa promenad var vi så upptagna

